

ლიცეროსცურული საშური

საშურის მუნიციპალიტეტის ბაზეთ „საშურის მოამბის“ დამატება
№7, 7 აპრილი, ორშაბათი, 2023 წელი

მურად – 70 – მთვარელიძე ამბავი მასზე და... ჩვენზე

„ნეტარია კაცი, რომელიც არ მისდევს უღმრთოთა რჩევას და ცოდვილთა გზას არ ადგას, არ ზის ავყიათა საკრებულოში...“

და იქნება იგი წყლის ნაკადებთან დანერგილ ხესავით, თავის დროზე რომ იძლევა ნაყოფს და არ დაჭკნება ფოთოლი მისი...“

და ყოველივეში, რასაც იქმს, წარმატებულია...“

„უღმრთონი ასე კი არ არიან: ბზეს წააგვანან, ქარისგან აღვივოს...“

„უნყის უფალმა მართალთა გზა, უღმრთოთა გზა კი წარისხვეტა.“

... და არსებობენ ასეთნი ამ სამყაროში, ჩვენს გვერდით, რომლებიც სიკეთის, ცოდნის, ნიჭისა და სიყვარულის ჩირაღდანს ანთებენ ცხოვრების გზაზე, რომელიც შემდეგ გარშემოყოფთათვის გზამკვლევი ხდება... და ასე იკვრება ღვთიური გონის უწყვეტი წრედი, როგორც უფლისა და კაცობრიობის ამოუხსნელი კავშირის მარადიული აუცილებლობა. ასეთ გზამკვლევად მურად მთვარელიძე ჰყავს საშურს, რომელიც მისი გვიანი შემოდგომის მიწურულს, ზამთრისპირულის გარიჟრაჟზე იტყვის:

მასხოვს, ყრმობისას, მზე იყო ირგვლივ,
ნიაგმა, მშვიდად, მინდვრის წამნამამ,
გადამიშალა მდელოთა წიგნი
და დედამინის ენა მასწავლა...
მას შემდეგ წიგნებს ვფურცლავ და ვფურცლავ,
ვუსინჯავ გემოს, ჰანგსა და ფერებს,
სულ მარცვალ-მარცვალ და გრძნობაუცვლელ
ვეფოფინები სიტყვებს და ბგერებს...
და ახლა, როცა მიწყევ და მიწყევ
შენკენ მოვიწვევ, ნულარ მანვალეზ,
გადამიშალე ეგ ზეცის წიგნი
და ვარსკვლავების ენა მასწავლე...“

„მურად მთვარელიძის პიროვნებაში ერთად არის თავმოყრილი ნიჭიერება, შრომისმოყვარეობა, ერისკაცობა, ქვეყნისა და ქალაქის უზომო სიყვარული, – ეს არის საზოგადო მოღვაწის ჭეშმარიტი სახე.“

სადაც კი უმოღვაწია, ყველგან მისეული კვალი დაუტოვებია, ეროვნული სული, ენისა და მამულის სიყვარული, ჩვენი დიდი წინაპრების ღვანლი გამოუმზეურებია, ნიჭიერი ახალგაზრდები აღმოუჩენია და წარმოუჩენია.

დაუღალავი შრომით მოვიდა სახელი: პედაგოგის, სკოლების დირექტორის, განათლების განყოფილების გამგის, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორის. ასევე, აკაკი წერეთლის, ელიშე შერენცის, დიმიტრი ყიფიანის პრემიებისა და ქრისტიანული პოეზიის ფესტივალის პრიზიორის, „ღირსების ორდენის“, იაკობ გოგებაშვილის, დიმიტრი ყიფიანის მედლების ფლობის უფლება.

2011 წელს მურად მთვარელიძე მიწვეული იყო იუნესკოს ხელოვნების, ლიტერატურისა და მეცნიერების კლუბის მეორე საერთაშორისო ლიტერატურულ კონგრესზე, საბერძნეთის ქალაქ ატლანტაში. მისი ნაწარმოებები თარგმნილია რამდენიმე უცხო ენაზე. იგი ავტორია მრავალი წიგნისა, მათ შორის: მეცნიერულის, მხატვრულის: „ტიციანელო“, „მათი პოეზიის მუზა“, „დედაშვილობის მადლი“, „მეიგავე“, „საშურის რაიონი და ქართული მწერლობა“, „რუსთაველი და ვეფხისტყაოსანი“, „დიმიტრი ყიფიანი – ლიტერატორი, „დიმიტრი ყიფიანი – კაცი ხასიათისა, „ხციულასპირა მოთხრობები“, „თანამედროვე უფლისწული, ავტობიოგრაფიული რომანი „მათზე და ჩემზე“ და სხვა.

მურადის შემოქმედებას მაღალ შეფასებას აძლევენ ცნობილი ადამიანები: მეცნიერები, მწერლები... გორის ნ. ბარათაშვილის სახელობის უნივერსიტეტის რექტორმა გიორგი სოსიაშვილმა განსაკუთრებულად აღნიშნა კოლეგისა და თანამშრომლის, პროფესორ ივანე (მურად) მთვარელიძის მოღვაწეობა:

„როგორც ქვიშხურის ღვთიურ მარცვლებში ჩაბუდებული ღვინობისთვის მზე, ისეა მისი ყოველი სტრიქონი პოეზიასა თუ პროზაში...“

ტაშისკრის საოცარი მთვარის ნათელი დასთამაშებს შეუდარებელ სახეებს და დიდი რუდუნებით გახედნილ სიტყვებს, ფრაზებს, – ეს მურად მთვარელიძეა, რომელზეც ხშირად მსმენია, როგორ ჩარჩა საშურში, როგორ არ გადავიდა დედაქალაქში!.. ვერ გადავიდოდა... ადვილი არ არის, მისი რანგის მწერალმა, ადგილის დედას მარტივად მიანებოს თავი! ქართლის ხოდაბუნების ხიბლი აღარ ექნებოდა მის ნაწარმოებებს. „მეიგავე“ ველარ დაინერებოდა ასეთი თავანკარა ქართულით, ვერც ასეთ ბიოგრაფიულ ნაშრომს ვიხილავდით დიმიტრი ყიფიანზე...“

გარდა შემოქმედებითი ნიჭისა, მურადს აქვს საზოგადოებასთან ურთიერთობის საოცარი უნარი. დიდი ხიბლი აქვს მის ლექციებს, სხვადასხვა სახის აქტივობებს.

მურად მთვარელიძის ინიციატივით, ყოველ შემოდგომაზე, საშურის სამუზეუმო გაერთიანებაში იმართება სამეცნიერო კონფერენციები, რომელშიც მონაწილეობას იღებენ ქართველი მეცნიერები, ისტორიკოსები, ფილოლოგები; შემდეგ ერთ წიგნად იბეჭდება კონფერენციაში მონაწილეთა ნაშრომები.

მურად მთვარელიძის ბევრი საინტერესო წიგნი დღის სინათლეს ელის...

ვულოცავ ჩემს მეგობარს იუბილეს და ვუსურვებ ხანგრძლივ სიცოცხლეს და ცხოვრებით ტკბობას. – მაცყალა ხაჩიძე.

ყველაფრის სათავე კი საშურის ერთ-ერთი უძველესი სოფლის ხცისის წინაპართა მადლიანი წიაღიდან იწყება...

ხციულასპირას, ტაძართან...

„ხცისი ჩემი წინაპრების სოფელია. აქ პაპა და ბაბო ცხოვრობდნენ და ჩვენი ყველაზე საყვარელი ადგილი და დრო აქაურობას, მათ გვერდით ყოფნას უკავშირდებოდა. ჩემი მესხიერებაც სწორედ ხცისს, ჩვენს პატარა ხის სახლს, დიდ ეზოს და ადრეული ბავშვობის ზღაპარს კინოკადრებით აცოცხლებს. ხცისი თრიალეთის კალთებზეა შეფენილი და იქ რომ მიხვიდე, მტკვარი უნდა გადალახო. მტკვარზე ბორანი მიდი-მოდის...“

და წლების შემდეგ, თითქოს ამ ბორანს გადაჰყავს მურად მთვარელიძე ორ „მოძულე“ ნაპირს გარიდებულ „მესამე ნაპირსკენ“:

„და ყოველ დილით წამოვდგები წელგამართული, რომ მუხლებიდან ჯოჯოხეთი ჩამოვიფერთხო...“

მანამდე კი... მტკვრის ხეობიდან სოფლის გზაზე ლექსო პაპის ზურგზე გოდორში მოკალათებული ყმანვილი გასცქერის სამყაროს და კავკასიონის თოვლიანი მწვერვალებით აღფრთოვანებული

ცქმუტავს. „ესაა შენი სამშობლო“ – ცხოვრების ლაიტმოტივად იქცევა ლექსო პაპის სიტყვები და უღვაშებში ჩაღიმებული უნებლიე წინასწარმეტყველებაც მალე ახდება: „კაცო, ე ბავშვი მწერალი არ გამოვიდეს, ხო იცი შენა...“

უფლისა და სამშობლოს სიყვარულთან ერთად, პოეზიის სიყვარული ჩაუქრობელ სხივად აინთო პატარა ბიჭის სულსა და გონებაში ისე, როგორც ხციულასპირას, ელიაგორაზე უფლის ნათლით გასხივოსნებული ტყეები:

ხციულასპირას, ტაძართან,
მოლზე ნებივრად გორავს მზე
და მოფიფქინე ნისლები
დუმან ელიაგორაზე.
ტაძრად მდუმარედ მიდიან,
წინ აღმართი აქვთ მონაზვნებს,
დაბლა მტკვარია და, თითქოს,
უფალი შედგა ბორანზე, –
ისე აინთნენ ტყეები
აქვე, ელიაგორაზე.

და იწყება ოცნება – არა ბავშვური, არამედ ეროვნული ცნობიერებით ნაკვები და მამულისთვის სასარგებლო სურვილებით სავსე, რომელიც გასული საუკუნის 70-ანი წლების დასაწყისში ამოხეიქავს ქაბუკი პოეტის გულიდან, პოეტურ შიშად იქცევა და ახალგაზრდების უბის წიგნაკში დაიღებებს ბინას:

„რა მენატრება? ნეტავ ვიყო ბიჭი ფხოველი, რომ ხელმეორედ ავაშენო სვეტიცხოველი...“

და ააგო მურად მთვარელიძემ მისი წილი სვეტიცხოველი პოეზიაში, სამეცნიერო ლიტერატურასა და პედაგოგიურ მოღვაწეობაში. მრავალ ათეულ კრებულში გააბნია თავისი ნაყოფიერი ცხოვრების ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა – სულისა და გონების ქურაში ნაწრთობი და მოჭიქული, რომელსაც მშობლიური კერის ღვთიური სისადავე ადგა შარავანდედად.

„ჩემი ბავშვობა, სიჭაბუკე და მთელი ცხოვრება ხაშურის რკინიგზელთა უბანია, ე. წ. ელექტროფიკაცია, სადაც დავიბადე, გავიზარდე და სადაც ვბრუნდები. ჩემი ცნობიერებაც სწორედ ამ უბანს და ამ ადამიანებს უკავშირდება.“

...ჩემი ნაომარი, ნაჯაფი, მაგრამ მხნე, გაუტყეხელი, შემართული მამა მუხლჩაუხრელად შრომობდა. ომამდე, ჯერ კიდევ 16 წლის ბიჭმა, სავაგონო დეპოში დაიწყო მუშაობა. მერე არშიაში გაიწვიეს... დედა ბიბლიოთეკაში თერთმეტწლიან მოღვაწეობას თავს დაანებებს და, ასე შეიქმნება ჩვენი ოჯახი. არის 1946 წლის ოქტომბერი...

სახლში ხუთნი ვიყავით: მშობლები, მე და ჩემი ორი და – ნანი და მანანა. ჩემი მშობლები არაფრიდან იწყებდნენ ცხოვრებას. ისინი და მათი თაობის ადამიანები ქმნიდნენ და ადულაბებდნენ ქართულ ოჯახებს, რომლის უმთავრესი მამოძრავებელი სიმართლე და სიკეთე უნდა ყოფილიყო და არა მატერიალური სიმდიდრე. ახლა, როდესაც ტრადიციებს და ზნე-ჩვეულებებს თანდათან ავიწყებენ ადამიანებს, მე განსაკუთრებით ვფიქრობ ჩემს მშობლებზე, რომელთათვისაც სინდის-ნამუსი და ერთგულება უპირველეს ნიშან-თვისებას წარმოადგენდა.“

- ახლოვდება ის ჟამი,
- როს თქვენს გვერდით დავწვები...
- მომღერებენ შინდები,
- მიტირებენ ანწლები.
- გული თქვენთან იქნება,
- სულით მთვარეს ავწვდები,
- ძონს იხვევენ შინდები
- და შავ გიშრებს ანწლები.
- მერე აცრემლდებიან
- ორღობეთა ნაწლები,
- ახლოვდება ის ჟამი,
- როს თქვენს გვერდით დავწვები...
- ჯერ კი, ჯერ კი, ცხოვრებას
- ჩემის ქედით ვაწვები,
- შინდებს ჩემ დახახვავზე
- უწითლდებით ლანვები...
- და ჯერ ისევ ყვავიან
- ეს შავტუხა ანწლები.
- მიდის, მიდის ზაფხული
- მზის სხივების კანრებით,
- მომღერიან შინდები,
- მილიმიან ანწლები!..

გორის ნ. ბარათაშვილის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი ერთდროულად გულის და ცოდნის კარს უღებს სწავლასმოწყურებულ, მიზანსწრაფულ, შრომისმოყვარე და პოეტური სენტიმენტებით აღსავსე ახალგაზრდა კაცს.

– გაუფორმეთ უმაღლესი შეფასება, რა ბედნიერებაა, რომ ნაწერმა და ზეპირმა გამოცდამ ერთნაირი შეფასება დაიმსახურა. თანაც, ეს ყმაწვილი პოეტია.

– პოეტი? – რა იცი?

– მის ნაწერს საკუთარ ლექსს ურთავს. მე ის ერთი სტრიქონიც ძალიან მომწონს, – ამბობს პროფესორი დავით თევზაძე, ქართული ლიტერატურის კათედრის გამგე, ცნობილი მკვლევარი, შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის წამყვანი მეცნიერ-თანამშრომელი, შემდეგ ჩემი ცხოვრების მასწავლებლადაც რომ იქცევა და ყველაფერს გააკეთებს, რომ მე მეცნიერებაში გზა გავიკვლიო.“

და ასე, თანდათან, შემოდინა მურად მთვარელიძის ცხოვრებაში საოცარი ადამიანები, საქმის პროფესიონალები, პოეტები, პროზაიკოსები, ჭეშმარიტი პატრიოტები, ხელოვანები, აკადემიკოსები, პროფესორები და მისი მეგობრები ხდებოდა: **დავით თევზაძე; ალექსანდრე ბარამიძე; ლევან ბრეგაძე; ლიანა ბახტაძე; ნუნუ ოქროპირიძე; ნათელა ონაშვილი; მანანა ჩიტისხელი; ნიტა ტაბიძე; რუსუდან ჯავახიშვილი; ოთარ ჩხეიძე...**

ოთარ ჩხეიძის ლექციაზე

შემოვა, როგორც გუთნის დედა, სიტყვის მინდია და ზეცის გახსნას ემსგავსება მისი შემოსვლა, სათვალის მიღმა ჩაბუდებულ მზერას, ბინდიანს მამულზე ფიქრი უჩინარი ნათლით შემოსავს. მხრებზე მამულის სადარდელო შემოუცვია, მდინარეს აღმა მიუყვება, უყვარს ზემოსვლა, ისიც ლოცულობს, ასე ჩუმად, ასე უჩინოდ, სადაც წინაპარს აქამომდე უნდა ელოცა. მისი სავალი თურმე, მართლაც, ბენვის ხილია, მისი სათქმელი – სამამულე წყლულის შელოცვა, ვკითხვავთ: „მოძღვარო, ქართველები საით მივდივართ?“ სიტყვას დაგვიგდებს: „მოუარეთ საქართველოსა!“

„რა დრო გასულა, მურად! ნუთუ ორმოცი წელი გავიდა, რაც შენი და ჩემი მეგობრობა დაიწყო, როგორც სტუდენტისა და ლექტორისა, რომელიც შემდეგში წმინდა ადამიანურ მეგობრობაში გადაიზარდა...“ – **ლიანა ბახტაძე**

„მეორე კურსზე, ჩემს სტუდენტურ ცხოვრებაში ჩემთვის საინტერესო ამბავი ხდება. ერთ დღეს ენათმეცნიერებისა და გერმანული ენის ლექტორი, დოცენტი ნუნუ ოქროპირიძე თავისთან მიხმობს და მეუბნება, რომ მიიღო გადამწყვეტილება ინსტიტუტის სტუდენტთა სამეცნიერო საზოგადოებას მე ვუხელმძღვანელო. მეორე კურსზე ვარ, ოქტომბერი...“

...დაიწყო ძალიან საინტერესო და შინაარსიანი ცხოვრება. ქ-ნ ნუნუს ხელმძღვანელობით ვგვგმავდი ინსტიტუტის სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენციებს, ვადგენდი სექციებს. პირველივე კონფერენცია წარმატებით ჩავატარეთ. გვყავდნენ სტუმრები სხვადასხვა ინსტიტუტიდან. ჩვენც მივდიოდით სტუმრად სხვა უმაღლეს სასწავლებლებში და იქ ვკითხულობდით ჩვენ მიერ მომზადებულ თემებს, ვმონანილობდით სტუდენტთა რესპუბლიკურ კონფერენციებში.“

სამეცნიერო სფეროს პარალელურად პოეტური მუშაც არ ტოვებს ახალგაზრდა შემოქმედს და ტატოსეული მერანიც უფრო მეტად შლის ფრთებს.

ერთი დღის მოგონება

გახსოვს მცხეთა? – როგორ გვსურდა იქ ორივეს დარჩენა, სვეტიცხოვლის დანახვაზე რომ აგვტკივდა მარჯვენა. გახსოვს? – რაღაც გვანვალვებდა, სიყვარული კი არა, ჯვარმა ერთად გაგვახსენა მაშინ ყველა იარა. ზედაზენზე მზეს ვკოცნიდით, არმაზს ვცოცეთ ირემი, შემოგფიცე, შენი ტრფობით კვლავაც გადავირევი. საგურამოს გზანვრილებიც ფართოდ გადაშლილია, იმ ხეებთან ძველებურად ისევ სუნთქვას ილია... გახსოვს მცხეთა? – გვანვალვებდა სიყვარული კი არა, ჯვარმა ერთად გაგვახსენა ფერწასული იარა.

წარმატების ბილიკებით

„1978 წელი...“

– ამ ყმაწვილს ჩვენ დავიტოვეთ ინსტიტუტის განკარგულებაში. – დავით თევზაძემ მაშინდელ ნ. ბარათაშვილის სახელობის გორის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტში, დღევანდელ უნივერსიტეტში, სპეციალურად ჩემთვის დაშვებული კურსის „ქართული პოეზიის“ ლექტორად ამიყვანა და სამეცნიერო კარიერისაკენ მიმავალ გზაზეც თვითონ წამიძღვა. იმთავითვე განისაზღვრა ჩემი სფერო „ძველი ქართული ლიტერატურა“. მაშინ ახალგაზრდა ვიყავი და ერთდროულად შემეძლო, ლექციებიც მეკითხა, სოფლის სკოლაშიც მემუშავა, დისერტაციაც დამენერა და აბიტურიენტებიც მომემზადებინა.

...1986 წლის 28 იანვარს შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში, ჩემი საკანდიდატო დისერტაციის დაცვა დაინიშნა. საერთო ოვაციის ფონზე ბ-ნ ალექსანდრე ბარამიძე გადამეხვევა და მილოცავს.“

1997 წელს კი, მურად მთვარელიძე სადოქტორო დისერტაციას დაიცავს.

„მურად მთვარელიძე ინტერესმრავალი ადამიანია: პოეტი, პროზაიკოსი, მეცნიერი ფილოლოგი, ხაშურის ისტორიკოსი, ხაშურის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის აწ უკვე მთელ საქართველოში ცნობილი სამეცნიერო კონფერენციების დამფუძნებელი და ორგანიზატორი, კოლექციონერი, მრავალი წიგნისა და მეცნიერული გამოკვლევის ავტორი (ჯერ მარტო ქვიშხეთის დიდი ბინადრის – დიმიტრი ყიფიანის შესახებ დაწერილი მისი ბიოგრაფიული რომანი რად ღირს!)...“

ამჟამად იგი გატაცებით მუშაობს წიგნზე, რომელშიც მოთხრობილი იქნება, როგორ არის ჩართული (ინტეგრირებული!) ქართველი კაცის ყოველდღიურ ყოფაში „ვეფხისტყაოსანი“. ვგრძნობ, ეს იქნება ხალხისა და უკვდავი პოემის ერთიანობის თვალსაჩინო დასტური, რომლის მსგავსი ცოტა თუ იცის კაცობრიობის ისტორიამ.

მრავალი სხვა ჩანაფიქრის წარმატებულ აღსრულებას ვუსურვებ ნაყოფიერ შემოქმედს, 70 წლის იუბილარს!“ – პროფესორი **ლევან ბრეგაძე**.

ჩემი ბავშვობის მახსტრო

ჩვენი გზები ჯერ კიდევ მაშინ გადაიკვეთა, როცა მე 10 წლის გოგონა ვიყავი. ყველაზე მეტად მისი გულიანი სიცილი მხიბლავდა. ის კი გულიანად მაშინ იციროდა, როცა რაიმე განსაკუთრებით აღაფრთოვანებდა, მათ შორის, ჩემი ყოველი ახალი ლექსის ნაკითხვა და ამ ლექსის ისტორიაზე ჩემი ტიკტიკის მოსმენა, თვალებიც მეტად უბრწყინავდა ამ დროს... ხელჩაკიდებულს ბევრი გვივლია, პირდაპირი და არაპირდაპირი მნიშვნელობით...

წლების შემდეგ, როცა დედაქალაქიდან მშობლიურ ქალაქში დავბრუნდი, ცხოვრების პროზით ფერდაკარგული და დანისლული, ქალაქში სადაც კეთილისმსურველებთან ერთად, ჩასაფრებული თვალზე მრავლად მოგჩერებია. შენ კი, ნუთისოფლის ჭაობთან არაერთხელ პირისპირ მდგარმა, გამუდმებით ბრძოლაში მყოფმა, ჭაობის ლამი არ მოგეცხოს, შენ, რომელიც არცერთი ხელმწიფის ნავში არ მჯდარხარ, არანაირი კეთილდღეობის სანაცვლოდ, ჩასაფრებულებს და, უპირველესად, საკუთარ თავს უნდა დაუმტკიცო, რომ არ ნაქცეულხარ, მხოლოდ წაიჩიქე... და ერთადერთი, ვინც მაშინ ხელს მიწვდის ლიტონი სიტყვების ნაცვლად, ეს ჩემი მურად მთვარელიძეა, რომელიც იმ პატარა გოგოს სულთან ერთად, უკომპრომისო და ყოველთვის საკუთარი პოზიციის მქონე ქალის შინაგან სამყაროს ყველაზე უკეთ ხედავს...“

და ახლა, როცა ჩემი მახსტროს საიუბილეო თარიღისადმი მიძღვნილ გაზეთის ნომერს ვამზადებ, როგორც გაზეთის რედაქტორი, კიდევ ერთხელ ვეცნობი მის

